

Морозов Михайло Андрійович

Студент н. гр. 101_Пр_Маг ННІ права та психології НАВС

Науковий керівник:

Кудінов Вадим Анатолійович

кандидат фізико-математичних наук,
доцент, т.в.о. завідувача кафедри,
професор кафедри інформаційних
технологій ННІ права та психології НАВС

ЕЛЕКТРОННЕ ПРАВОСУДДЯ

Доступ до правосуддя стає важливим питанням для багатьох правових систем у світі. Технології все частіше розглядаються як інструмент, що може сприяти покращенню цього доступу, особливо через підвищення ефективності роботи правового сектору. Поширення інформаційних систем (ІС) у правосудді ставить важливе питання забезпечення їх надійного функціонування. У літературі з інформаційних систем наголошується на загальних принципах, які використовуються для проєктування та впровадження складних ІТ-систем, і які також можна застосувати до правової сфери. Нові дослідження з електронного правосуддя, своєю чергою, виділяють специфічні юридичні та технологічні аспекти, що мають значення саме для впровадження та оцінки ІТ-систем у правосудді. Крім того, зростає розуміння того, що не лише принципи проєктування самих систем, але й принципи управління процесами їх впровадження є вирішальними для досягнення успішних результатів.

Електронне правосуддя – це спосіб здійснення правосуддя з використанням інформаційних технологій. Сюди входять різні системи, що забезпечують доступ до інформації про діяльність суду, та системи автоматизації судів. Електронні інструменти забезпечують абсолютну відкритість та доступність судів, підвищують якість судової роботи, зменшують витрати та забезпечують максимальну зручність для учасників правовідносин. У широкому розумінні під електронним правосуддям розуміють не лише власне електронне судочинство, а й усі процеси, пов'язані із судовим процесом, у тому числі організацію діяльності суду, не пов'язану із здійсненням судового адміністрування.

В принципі, елементи електронного правосуддя включають:

1. Подання позовних заяв та інших процесуальних документів через Інтернет.
2. Використання електронних засобів доказування.
3. Проведення судових засідань в режимі онлайн за допомогою відеоконференцій, передачі електронних листів.

4. Створення електронних документів і документів через потоків і записів в електронній формі.

5. Доступ учасників судового процесу та інших осіб до матеріалів справи через Інтернет.

6. Використання електронних судових повісток.

7. Здійснення всіх судових проваджень виключно через Інтернет (електронні суди, кіберсуди, е-суди).

В Україні діє низка електронних сервісів судової підтримки, які дозволяють громадянам, юристам та представникам судової влади зручно та ефективно взаємодіяти з системою правосуддя через Інтернет.

Першою, розглянемо *Єдиний державний реєстр судових рішень*. Це автоматизована система збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень. До Реєстру вносяться судові рішення Верховного Суду України, вищих спеціалізованих, апеляційних та місцевих судів – вироки, рішення, постанови, накази, ухвали, окремі ухвали (постанови) суду, що ухвалені (постановлені) судами у кримінальних, цивільних, господарських справах, у справах адміністративної юрисдикції, у справах про адміністративні правопорушення, крім судових рішень, які містять інформацію, що є державною таємницею. Судові рішення, внесені до Реєстру, є відкритими для безоплатного цілодобового доступу на офіційному веб-порталі судової влади України відповідно до Закону України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 року № 3262-IV.

Також, доцільно буде зазначити функціонування *Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи*. Позовні та інші заяви, скарги та інші передбачені законом процесуальні документи, що подаються до суду і можуть бути предметом судового розгляду, в обов'язковому порядку реєструються в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в порядку черговості їх надходження та в день їх надходження. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система визначає суддю або колегію суддів (суддю-доповідача), який розглядатиме конкретну справу в порядку, встановленому Цивільним процесуальним кодексом України (автоматизований розподіл справ). Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система забезпечує обмін документами в електронній формі (надсилання та отримання документів) між судами, суддями та учасниками судового процесу, а також фіксування судового процесу та участь учасників судового процесу в режимі відеоконференції відповідно до закону. У порядку, встановленому ЦПК України та Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, суд надсилає судові рішення, судові виклики, судові повістки-повідомлення та інші процесуальні документи на офіційні електронні адреси учасників судового процесу з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, інші процесуальні дії в електронній формі.

Українська система електронного правосуддя перебуває на стадії активного розвитку та впровадження. Основна увага приділяється створенню базової інфраструктури для електронного документообігу, віддаленого доступу до судових послуг. Зокрема, Україна робить кроки для розширення доступу до судових послуг онлайн, але в цьому процесі все ще існують технічні та фінансові проблеми.

В ЄС високий рівень цифрової грамотності та широке покриття Інтернетом забезпечують доступ до e-Justice практично для всіх громадян. Багато країн ЄС активно впроваджують мобільні додатки та мультимовні інтерфейси для полегшення доступу до правосуддя для різних груп населення, включаючи іноземців. Наприклад, *Money Claim Online* (MCOL) – це електронний сервіс для подання позовів про грошову компенсацію в Англії та Уельсі. Фізичні особи та юристи можуть подавати позови 24/7 через зручний веб-сайт, який допомагає подавати документи, перевіряти статус позовів, запитувати судові рішення та виконавчі дії тощо. Сервіс MCOL був розроблений у 1999 році Міністерством конституційних справ та приватною компанією EDS, яка створила технічну інфраструктуру для MCOL. Основні етапи подання позову через MCOL включають:

1. Реєстрація в системі Government Gateway.
2. Подача позову через вебсайт, що обробляється Центром обробки справ (CCSC).
3. Надсилання позовного пакета відповідачу, який може відповісти онлайн або на папері протягом 14 днів.

MCOL дозволяє автоматично винести рішення у разі відсутності відповіді та подати запит на виконання рішення, якщо відповідач не дотримується його. Онлайн-сервіс має нижчі комісії порівняно з традиційними паперовими процедурами, що також сприяє його активному використанню.

Доцільно буде привести, як приклад, Італійську систему *Telematic Obligations for Lawyers* (TOL), що була розроблена для електронної передачі даних у цивільних справах, доступу до процесуальних документів і повідомлень та сплати судових зборів. Основною метою системи було створення «безпаперового офісу» та забезпечення повного електронного управління цивільними справами, від подачі документів до виконання судових рішень. Система була запланована Міністерством юстиції Італії в 2001 році. Система мала на меті полегшити управління цивільними справами шляхом оцифрування документів та їх електронного подання. Функціонал TOL дозволив здійснювати електронну подачу документів, обмін інформацією про цивільні справи, електронні повідомлення та сплату судових зборів. Система включала складну архітектуру з точками доступу, які надавали користувачам доступ до локальних і центральних компонентів судової мережі.

У новій версії системи TOL адвокати використовують інформаційну панель для заповнення необхідних документів, додають відскановані копії паперових документів, підтверджують сплату судового збору за допомогою відсканованих банківських переказів та ставлять електронний підпис за допомогою смарт-карт, наданих Міланською асоціацією адвокатів (МВА). Документи передаються до канцелярії суду через точку доступу, якою керує МВА, де пакет перевіряється і надсилається судді. Суддя розглядає справу у складі колегії, пише рішення і підписує його.

Висновки. Електронне правосуддя має значні перспективи для розвитку системи правосуддя в Україні. Впровадження цифрових технологій може суттєво підвищити ефективність, доступність і прозорість судових процесів. Досвід інших країн демонструє, що електронізація дозволяє спростити процеси, зменшити бюрократію та заощадити час і ресурси, що, у свою чергу, робить правосуддя більш доступним для громадян. Крім того, запровадження електронних підписів і сертифікованої електронної пошти забезпечує юридичну дійсність документів, що підвищує довіру до судової системи. Однак для досягнення успіху Україні необхідно продовжувати інвестувати в розвиток е-юстиції, вдосконалюючи інфраструктуру, навчання користувачів та законодавство.

Список використаних джерел:

1. Поняття і особливості електронного судочинства. URL: <http://surl.li/fujvzn> (дата звернення: 17.10.2024).
2. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 17.10.2024).
3. Електронний суд. URL: <https://cabinet.court.gov.ua/login> (дата звернення: 17.10.2024).
4. Lupo, G.; Bailey, J. Designing and Implementing e-Justice Systems: Some Lessons Learned from EU and Canadian Examples. *Laws* 2016, 3, 353-387. URL: <https://doi.org/10.3390/laws3020353>